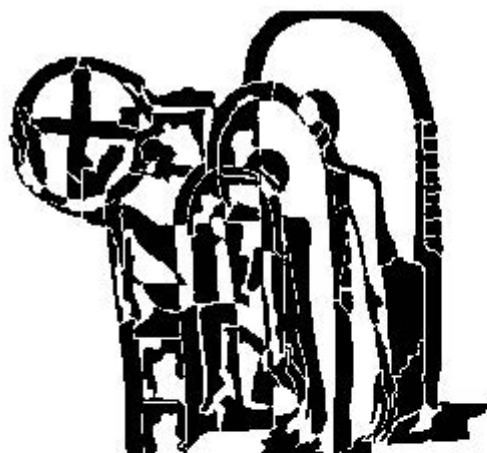

СЕРІЯ: УКРСУЧПІ

ПОВЕРНЕННЯ МЕНЕЛЯ

Ігор БОНДАР-ТЕРЕЩЕНКО

КАЛЬМІУС

Бібліотека альманаху «Кальміус»

Ігор БОНДАР-ТЕРЕЩЕНКО

**ПОВЕРНЕННЯ
МЕНЕЛЯ**

(Драматична поема)

Кассіопея-Донецьк
2000

ББК 84 (4Укр)–5
Б81

Б81 Бондар-Терещенко І. Повернення Менелая:
Драматична поема/ Бібліотека альманаху
«Кальміус». – Донецьк: Кассіопея, 2000. – 28 с.

Читачеві, який добре знає критичні та поетичні
тексти автора, наразі пропонується його
«карколомна» драматична поема.

ББК 84 (4Укр)–5

Друкується в авторській редакції.

На обкладинці –
Ірина Альтер, Данило Кубай. Арка (*туш, перо*).

© Бондар-Терещенко І., текст, 2000
© Соловей О., автор проекту, 2000
© Альтер І., Кубай Д., графіка, 2000

I

– Мов злодій, серденько, мав я пробиратися крізь моє рідне місто, як вояк, що повертався додому, крізь мою країну... Як вояк, що був готовий офірувати своє життя за неї.

– Чим же ти жив?

– Злиденний, мов старець, був я... І знаєш, що цікаво, мені не було потреби принижено проситися до когось на ніч чи жебрати шматка хліба, або циганку, себто, вибач, цигарку. І те, і друге...

– І третє?

– Так, і третє... Все воно було пропоноване мені, як тільки моя виснажена постать...

– Дійсно виснажена?

– Ну, не так, щоб аж надто... Як тільки я з'являвся на сільській вулиці, селянки, молоді й старі...

– Не так, щоби молоді?

– Запрошували мандрівця до своєї убогої хати, щоб заспокоїти його голод тим, що тільки було напихати в печі чи в коморі.

– Вони не хотіли грошей?

– Де, в коморі? Ні, та й мандрівець не мав нічого іншого запропонувати. Вони називали

імена і прізвища своїх чоловіків, коханих, своїх сусідів...

– Де, в коморі?

– Мовляв, чи не траплялось йому знати або чути про таких...

– Ні, на жаль. Еге ж?

– Ну звичайно! Звідки ж мені?..

– А коли вже він вирушав знову у дорогу, вони показували йому найкращий, найнебезпечніший шлях...

– Певно.

– І ти обходив такі й такі вулиці...

– Так. Обминав такі й такі будинки... Ось так я, моя люба, подорожував.

– Чи не траплялося тобі зустрічати Діму? Сотника Дмитра Павловича Трипільського? Чи не доводилося хоч щось чути про неї?

– Як ти кажеш?

– Прошу тебе, Іване, кажи правду, не бійся! Навіть якщо вона...

– Я не думаю... Може... Хоча, ні – по тому, що я бачив, мені не легко говорити.

– Прощай.

– Прощай. Мені так шкода...

– Бажаю тобі всього найкращого, мій дорогий.

II

– Отак, серденько моє, нам судилося розлучитися. Мій приятель мав простувати здовж залізничної колії на Золотоношу, а я на Люботин.

– Неблизький шлях...

– Так, коло двохсот кілометрів.

– Ви потисли один одному руки?

– Звичайно. Хоч і небезпечно тоді було.

– То був час такий. Навіть і у власній хаті людина більше не була в безпеці. Словом, ти повернув на ледве помітну стежку попід бугром край лугу.

– Ні, стривай. Край яру – отак краще. Саме край яру. І що ти думаєш?

– Що? Невже він?

– Так, віриш. Багато разів проходили повз нього ми з Катрею, ходивши. Весною він красувався білими строями... Кучерявий такий. Увесні його маленькі груди починали червоніти. Тоді бував він найпривабливіший, скромний красень, оспіваний в українських піснях. А оті пругкі китиці...

– Певно, насолода була покласти в рота і залишити там, на язиці...

– Ох вже цей калиновий куц! Ох, і куц!

– Ягідки мерзлі, кисленькі...
– Отож я спинився.
– А ти махнув перед тим товаришеві, мовляв, нехай простує далі своїм мірним кроком?
– Безумовно. І, віриш, підступив до нього і потрогав пестливо. А воно таке голе...
– Але вже з набубнявілими пипками?
– Ну звичайно.
– Ніхто не побачив?
– На вершку скитської могили я, здається, озирнувся, щоби пересвідчитись. І уявляєш? На відкритому шкільному ганку все ще стояла вона!
– Ох ти! Ти диви!..
– Ось так, братчику мій. Самотня, зажурена постать. Моя незабутня Олеся. На прізвище була, здається, Гавкун...
– Хіба не Каспірович?
– Н-ні. Там поруч стояв... Теж голий.
– Та невже?! Той самий?
– Ні, сей постачав нас колись своїм сповненим м'якушем стеблом.
– Чудовий матеріал на пукавки.
– Ага. На сопілки й сикавки. Прощай і ти, сказав я йому.
– І потиснув руку?
– Атож. Прощай, мовляв. Не знаю, коли доведеться мені бачити тебе ізнов і чи доведеться колись.

– А може ще?..
– Не знаю. Я хочу сказати, що я боржник твій на ціле моє життя за все те добро...
– Не треба, Йванку. Краще скажи, чи чув ти щонебудь про Шафрановича? Це ж він! Це ж він, мій любий, заарештував був...
– Ти вибач мені. Прощай.
– Прощайте ви всі!.. Мій дорогий, мій безконечно любий Дмитрику... Того ранку, серце моє, ти сказав “прощай” своїй ранній молодості.

III

– Чи думали ви того дня про нічліг?
– Навряд. Мені важко відповісти на це. Я знав, що для будь-кого моя відповідь звучатиме приблизно так: “Отже є надія на повернення коханого нареченого, якого так довго чекали”.
– Але, що ви мали казати? І взагалі, що краще: потішлива брехня чи сувора правда?
– Ти, дивлюся, не скнариш сьогодні запитань.
– Але ж і ви не з мішка сиплете ті відповіді.
– Ну годі. Що ж я? Я нікого не квапив з розмовою, позаяк їхня віра в мене підносила мене. А вже того дня...
– Яка то була станція, може, згадаєте?
– Так, так, звичайно. Я там жив колись у

тьоті Ївги, там же і з Мотрею ми зустрілися. Ось так.

– Певно, її тепер вже не пізнати.

– Куди-и-и там! Така стала гарнюня, що й ну!..

– Та ні, я про станцію, Миколо Петровичу.

– А, ну так, звичайно! Особливо після того, як вузьку колію перероблено на широку, стандартну. Маленький гайок за нею...

– А, знаю, знаю!

– Да-а. Його зрублено. Ще й новий міст побудовано через неглибокий яр.

– Це там, де ви подорожували колись на своєму триколісному самокаті?

– Ого, ти пам'ятаєш! Так, гралися, знаєш, з діточками. З пастухами там чи що...

– З пастушками...

– Ти тільки всього молодий парубійко, все ще неспроможний відізнати добре від злого. Вибач мені, і не гнівайся, прошу.

– Дякую вам за все, дядя Колю.

– Я сподіваюсь, ти й далі кликатимеш мене дядьом Костем, як завжди, а не так формально, як оце деякий час тому.

– Чи не заперечували б ви, коли б і я поїхав разом з вами?

– Ну, бувай здоров, козаче. Приїзди до нас, у Горлівку. Ми всі любимо тебе, ти ж знаєш. Прошу

щиро привітати від мене тьотю Любу й усіх ваших хлопців. Прощай.

– Прощайте, Михайле Никаноровичу.

IV

– Бідна, люба Галю! Якої ж страшної долі зазнала ти. Якої страшної долі зазнали ми всі, колишні... Мов вихором яким розвіяло нас...

– Ще мушу розповісти тобі про одну трагічну подію, що сколихнуло ціле місто. Ти кабачки ще їстимеш?

– Може, там десь гинули і дядьо Кость з Дімою. Так поділилися ми всі: ті за Русю, а хтось з Миколою. До речі... ні, дякую, мені вже досить.

– Чи знав ти, може, курсистку Надю Каспирович?

– Вона, дейкують, дуже нудилася у своєму глухому селі без товариства?

– Ще й як! Тоді вже була приїхала... Грала військова оркестра, в одній з прилеглих кімнат був незлецький буфет.

– З горілкою й кавказькими охвіцерами?

– Так, і з кавказькими винами. Знаєш, по тому вони повезли її до своєї квартири на горі, ну і...

– Он воно як! Невже гуртом? У тебе є сіль?

– Немає солі, вибач. Неможливо дістати мила. Немає, розумієш, в продажу ні сірників, ні іншого краму. Словом, чуєш, вона повисилась. Як це тобі?

– Умгу. Що було нового в місті?

– Тепер селяни допомагають їй регулярними збірками родини між собою. Вони налякалися, коли вона впала, думали, що вмерла.

– Певно, вже три дні не мала в роті.

– до речі, вони ніколи не просили її про те, вона те робила із власної охоти. А почалося все коли, пригадуєш, вона вперше зомліла.

– Тьху, до біса! Солі немає... Слухай, невже неможливо було їй зробити це так, щоб ніхто з хутора не побачив? Десь за скиртою, я не знаю...

– Мабуть, що неможливо. Ач який!

– Слухай, а що сталося з Калиновичем? Він, здається, теж був член...

– А як же! Так само, між іншим, як і Трипільський.

– А-а, сей... Його батьки мали чималу мануфактурну крамницю в Кобеляках. Він виявився наймудріший з усіх нас. По-своєму, звичайно...

– Ти заходив до нього, Колю?

– Заходив. І все було так само чисто в кімнатах, як і завжди. Надмірна доза морфію. Ось так.

– Ти вибач мені, що не свічу. Немає гасу.
– Нічого не вдієш. Доведеться сидіти в темряві.

– Та я розумію... Або рано лягати спати.

– Нічого, не переймайся.

– А так хотілося вислухати твою розповідь.

Я ж так журюся за Івасем.

– Гадаю, він ще повернеться. Я шкодую лише... Чекай, давай краще ось так... Шкодую, що через мене ти втратила свій кращий шанс.

– Але ж ти віриш, так?

– Звичайно, ти ще зможеш...

– Я ще зможу, звичайно, я ще зможу!

– Безперечно, ще знайдеш своє щастя колись... Я... Вибач, я так не можу. Ні, я так...

– Твоя доля? Твоя доля?

– Ні, стривай... Моя доля інакша...

– Твій, не твоя... Твоя доля... А Сашка?.. А Сашка?..

– Вибач, люба, я мушу скінчити, поки не пізно.

– Розкажи ще... Побудь в мені, прошу...

– Пробач. Добраніч.

– Добраніч, любий... Я б ніколи не віддала тебе. Нікому. Я чую, як б'ється твоє дівоче серце. Люба моя, як солодко буде мені висіти з тобою.

V

– Бабуся пережила його тільки на три тижні. Померла, царство небесне. Ну, давай..

– Давай. Царство небесне.

– А вже батько вмер у листопаді минулого року, саме тоді, коли я лежав у тифі сотні кілометрів звідси.

– Царство небесне, батю! Ну, давай... Гух! А як Надька?

– Ге, питаєш! Та вона всю дорогу була задумана, нещасна. Далека така. Вона не дозволила проводити її до хутора.

– Ти більше не ходив туди?

– Ніколи, ти що!

– Вона, здається, втопилася?

– Та ти що! Тю!.. Ото вже так... А хіба не повісилася?

– Давай ще трохи, по кропельці. Може й так, не знаю. Сіль у тебе є?

– Та є трохи.

– Дякую. М-да... Прокрадаючись отими, знаєш, бічними вуличками крізь сонне місто...

– Гух! А потім ще ж через мости на Ворсклі...

– А-а, ти пам'ятаєш... Отож тоді я думав про самотню постать, що лишилася...

– Невже в хуторській школі?!

– Моя ж ти дорогенька, моя безконечна любя...

– Отака доля, що поробиш... Так. Ти зараз куди?

– Гех! Та куди ж, додому, звісно.

– Куди саме?

– До Люботина.

– Ще з півсотні кілометрів чимчикувати.

– Та вже якось. Чуєш, Василю...

– Зараз, чекай. Зараз ще по одній...

– Чуєш, а чи не хотів би ти піти зі мною?

– За такої погоди?! Куди саме?..

– Ет!

– Чого ти все зітхаєш, Іване? Невже ти справді збираєшся піти туди?

– Так. Я, вибач мені, вже йду.

– Візьми ось-о башлик.

– Пробач мені, Василю, я не думав, що це тебе так зачепить. Ого, башлик! Стривай, так це ж спогад про твій перший у житті заробіток!

– Дурниці, бери.

– Ну, дякую, дядьку. Бувай!

– Хай щастить.

– Знаєш... Я таки сподівався, що вона зробила була переворот у твоєму думанні.

– Але її натоді вже не було.

– Вона все ще там, на горищі?

– Так, на хуторі...

- О, ні! Туди мені вже немає ходу.
- Нічого, купиш десь на станції.
- Добре, спробую. Зачиняйся, брате.

VI

- Ну, ви були справдешній герой! Ох, і герой! Така, знаєте, подорож... Отже, я записую?
- Признатися, пане, тоді я думав інакше.
- Невже ви не вірили? Та невіжже?!
- Ні, я вірив, що вона...
- Що вона?! Що вона хтіла, кажи!
- Що вона хтіла сказати мені своїм поцілунком: Ти герой, Іване! Але все одно, було якось...
- Ну, знаєте, тоді вам було тільки... Скільки ви сказали?
- Умгу. Дев'ятнадцять рочків було, ви ж питалися вже.
- Ось бачте. А хто з нас у такому віці не хотів би бути героєм? Га, я запитую? Я питаю вас, хто не хотів? Скажіть мені, от скажіть мені, хто? Хто?
- Але ж я... Пане...
- Ні-і-і, ви мусите! Чуєте, ви мусите знати, хто сей! Нас не обманеш, ні! Ви чуєте мене?!
- Що ви маєте?.. Що ви...
- Я питаю вас, хто?! Ви повинні... Хіба ні?

- Як хто? Ну який ще “хто”? Що ви?..
- Ні, не може цього бути, щоб ви... Щоб ви не знали?.. Хто ж тоді? Але дозвольте, хто ж?! Признайтеся, хто?! Ну?! Нас не...
- Та хто ж!! Однак я й цього не знаю! Хто?! Немає! Розумієте, немає вже!! Нема!! Ну Господи, хто ж... Хто?! Ну хто?!
- Хто ж?! Хто ж, хто ж... Нас не... Знаєте?.. Га?! Хто ж нас? Хто ж? Нас хто? Поцілує... Поцілує хто ж нас?.. Хто ж нас поцілує...
- Поцілує? Ви питаєте, хто? Ви?.. Хто... Ви хто ж? Поцілує хто?.. Хто? Хто ж... Хоча... Хотите? Ви хтось поцілує... Ви хочете... хтось... хочете. Ви?
- Ви уста?.. Ви уста мали?.. Ви..
- В уста малинові? В уста... мали... мали...
- Нові... І в карі?.. І в...
- Очі хтось... оченята карі, ще й... Ще й... ще... ще...
- Чорнесенькі... ще... чорнесенькі...
- Брови, атож, брови... А то брови!.. Брови, брови! Ну брови, брови, ну!.. Броди, ага, броди... Броди, броди, броди... Ага, груди, груди, груди-и-и...
- Груді, груди... груди...
- Груді-броди, груди-броди... броди... броди... бруки! Бруки!.. Ну, бруки... Ну...
- Брюки, так... брюки, брюки!..

– Питаєшся! Видерся я вгору на вершок горба і хвилину постояв мовчки на тому місці, де... Ну, ти знаєш, де та Настя... Але горіше, значить, вже не побачив. Морок ночі уже запнув його сірим своїм покривалом. І темрява, помімаєш, насунула на мою і без того нещасливу долю.

– А далі?

– А далі вже наступним разом. Та й мені вже час йти.

– Ти прийдеш іще?

– Нехай Господь милосердний має тебе у своїй опіці. Спи давай.

VIII

– Ох, і вітер тоді був! Ох, і вітер...

– Ти казав, вам доводилося йти боком, щоб бачити, куди йти. Роздягайся вже, братику. Грійся оно.

– Раком! Яким там боком! Рачкували, віриш. Мокрий, противний...

– Але ж, Богу дякувати, вже смерком були на місці. Поздіймай вже свої лахи. Лягай, грійся.

– Та вже нівроку...

– Мабуть, ти дуже любиш Івана, коли zgodився йти з ним так далеко за цієї хурделиці.

– Який там! Ти що! Івасю, любий! Ти прийшов! Нарешті!.. Тьху!

– Що, невже Дмитро?

– Авжеж, не Надійка! Розумієш, ми вступили разом із Василем... Я попереду, а він отак-о позаду.

– Прикривав, значить.

– А як же! Такі маленькі квадратіві сіни, отже. Тісно, не розмахнешся ні хера!.. А вже наступної миті протилежні двері зсередини відчинилися, увляєш? Ну і вона увійшла... Хух, як згадаю!

– Злякалися?

– Та ти що! Повсиралися, ясна річ. Вона, між іншим, також теє, як його... А вже потім! Таке...

– На холери ж ви попхалися?!

– Ай ну! Короче, як почала, як почала та дівка! Твоє діло! Я не знаю навіть...

– Іванко, мабуть, ще відбивався, мовляв, ми тільки на хвилинку, ми тільки вручити оце Миколі, а тепер вже йдемо?..

– Та де там!

– Знаю вже, знаю. Мокре обличчя, теплі руки, дивиться, проситься...

– Ох, не кажи! Словом, завела нас у кімнату, Іван мене представив. Питав, чи не вб'є його Микола, як похвалявся.

– Ото іще цабе!

– Ну, вона ж, звичайно, щаслива вже була. І скільки ночей, мовляв, проходила навколо школи, гукаючи ту дівку, але він ні разу не озивався. Цікаво, чи він пробачить її колись? Як думаєш?

– Він це зробив уже давно. Коли ти казав, його треба будити?

– Йой, але ж я мушу йти! Вже зараз будити. Ти, слухай, не ображайся! Не звертай уваги на все це, ми всі трохи божевільні тут.

– Іди вже давай.

– Ну все, будь!

ІХ

– Вибачай, друже, але куди воно в тебе лізе?

– Ні, все добре. Дякую.

– Я надіюся, що скоро ти все побачиш. Тим часом, коли хочеш, можеш вмитися, а я зготую чай. Як ти?

– Та вже Богу дякувати, ніби потроху так...

– Ні, ти, коли треба, можеш ще подрімати.

– Ні, дякую тобі, я, мабуть, більш не зможу.

– Стомився?..

– Як хочеш, могу іще.

– Слухай, невже це тобі дійсно подобається?

– Ще й як! Так приємно все це уявляти. Навіть

уявляти, розумієш? Як він сидить за столом коло груби... І поволі розказує, але хитрий такий, не все! Не до кінця!

– Ага, а палиця в нього напихваті! Десь в кутку, певно.

– Добре, вже розкажу тобі. Хоч на правду і не було нічого...

– Ну давай, я залюбки послухаю.

– Але ж дійсно, чуєш! Ніхто мене як слід не торсав, розставляючи на столі чайне начиння. Ніхто не...

– Так уже й ніхто! А Микола казав...

– Ні, стривай, до чого тут він? Кажу ж тобі, не було навіть двох банок з варенням – одне темне, вишневе, а друге яснішого кольору, жорделево – мої улюблені, ти ж знаєш.

– Що, і з трояндових пелюсток навіть не було?!

– Ні, мій миленький, не було...

– Тю, таж його в них як гівна! Ти диви!

– І Петро, навіть поправши Надьку, не прийшов, бо не було бабусі, щоб сказати про мій прихід, і я просто... Не знаю, навіть собі самому не вірив, що я отут-о не сиджу і балакаю мирно із Катрею чи з її батьком.

– А жовті кахлі? Ті, що на трубі – теж не було?

– І великої гасової лампи під зеленим **23**

абажуром, що бувало кидала м'яке світло на стіл, заставлений, памнетаєш, гарними речами...

– Ой, памнетаю!

– І за яким сиділа одна суцільна родина... Чому б так не могло бути завжди?

– Питаєш! Такі гарні хвилини, хлопчику, рідко бувають довго. Ось так. До речі, час нам прощатися.

– Невже так пізно?

– Так, друже, на дворі вже пізня ніч, а дорога неблизька.

– Ну тоді прощай. Будь собі.

– Щастибоже.

X

– Дивись, Дмитрику, сніг перестав.

– А вітер все 'дно дме. Тільки тепер уже в спину.

– Ха-ха, дурненький, таж він допомагає нам йти! Поглянь, яке все навколо біле і незаймано чисте. Місяць, диви, оно.

– Вона теж була такою?

– Якою? Ах, ну звичайно ж. Завше сповнена почуттів і думок. Мовчазна така...

– І слова не зронила?

– Ти, може, вже шкодуєш, що взяв участь у цій нашій похіденьці? Та вже скоро, не журись!

– Ні, що ти. Ні трішки. Навпаки, я радий, що нарешті побуваю там із тобою. Вона все ще там?

– Ото була пригода, мов у романі. Ти ще маленький був, не пам'ятаєш. Як бралися сходами... Так, я думаю, вона все ще там. Дивись, обережно...

– Так, як у романі, писаному самим життям, найкращим романістом з них усіх. Чи ти згоден із цим?

– Ще й як, молодець! Оце, здається, й прийшли. Але зачекай хвилинку.

– Що тобі?

– Ти тільки цього нікому не кажи, що зараз там побачиш. Обіцяєш?

– Даю слово честі.

– Ну добре вже, пішли.

Харків, грудень, 1995 р. Б.

ВІД АВТОРА

Витинаючи сю поему з мороку власних літературоцентристських рефлексій, її автор більш за все хотів створити текст, внутрішній сенс якого перерформулювався б стільки разів і таким робом, щоби можливість його нерозуміння виключалася на якнайбільшій кількості рівнів і у всіх можливих аспектах. Невже, гадалося, наше читацтво вже не потребує тавтологічного чародійства? Невже воно не розуміє, що магія – це доля придушених культурою слова, а не справдешніх її володарів?..

Чимало редакторів підтвердило ту гадку. “Нічого не

зрозумів”, – таким здебільшого був їхній вирок. І знову доводилося доповнювати асоціативний ряд основної дії твору, множачи голоси, рядки і глави, апелюючи до згаданої редакторської тупости, обкладаючи уявну порожнечу поеми все новими аргументами на її захист. Хоч канон обговорюваного тексту якраз не порожній, тим паче, що згодом він виявився перенасичений віртуальною імбецильністю, передбачуваним ідіотизмом, накинутою олігофренією редакторського нашого світу.

Функцію оригіналу у даному випадку виконує оповідь про Long and winding road автора-героя. Функцію перекладу – решта глав, з 2-ої по 10-ту. Нарешті, все це виявилось переконливим для видавців журналу “Кальміус”, за що автор сих рядків їм безкінечно вдячний. Нарешті він вдома.

Літературно-художнє видання
Бібліотека альманаху «Кальміус»
Серія: Укрсучліт
Випуск 1

Ігор Бондар-Терещенко
Повернення Менелая
(Драматична поема)

Підготовка до друку –
Олег Соловей

Верстка –
Веніамін Білявський

Підписано до друку 20.12.99. Формат 84x108 ¹/₆₄.
Папір офсетний. Друк різнографія. Гарнітура
Times New Roman Cyr.

Видавництво "Кассіопея"
83055, м.Донецьк,
вул. Челюскінців 151, оф.411
Тел.(0622) 93-67-18, 910-954

БОНДАР-ТЕРЕЩЕНКО Ігор
(нар. 1964 р.). Поет, критик, дра-
матург. Співредактор журналу
“Гігієна”. Автор поетичних кни-
жок “Ulaskava” (1994), “Фібру-
арій” (1999). Живе і працює в
Харкові.